

Драгиша Витошевић

ОЖИЉЦИ ВУКОСАВЕ АНДРИЋ

Пролеће их заобиће,
врем заборави.

(В. Андрић: *Песни*, II)

Вукосава Андрић је одличан пример шта сеоском песнику значи подршка, и кад је најмања, али исто тако и кад је — нема. У *Орфеју међу шљивама* (1963) она се појавила врло скромно, тек једном, па и то не нарочитом, песмом. Четири године доцније, у *Цветнику*, она већ лепо изгледа. А убрзо, у „Расковнику“ — још боље. Било је природно и праведно да се та зрнца нанижу у један Бердан, прву збирку, за којом би Вукосава, озбиљна и у сталном зрењу, свакако дала и другу, још бољу. На жалост, ту срећу и тај велики подстицај она, као и Бора Симић и већина других песника са села, ни после двадесет година писања — није доживела. Завичај, који је у толико песама и с толико љубави опевала, њој, сувише тихој, није ничим узвратио. Да ли ју је, чак, чуо? Оближња „Багдала“, која је објавила на стотине песничких збирки, из целе Југославије и целог белог и црног света, своју сусетку из Велике Дренове као да још увек није ни приметила. То се зове судбина сеоског песника! Зато не чуди што се Вукосава Андрић у последњих десетак година, јавила, колико знам, свега двапут и то у „Расковнику“ који јој је тражио песме: 1975, кад је часопис краткотрајно обновљен, и 1980, кад је коначно васкрсао у београдској „Народној књижи“. Овог пута већ и наслов није био незначајан: **Самом самовати**.

О песникињи је у јавности било мало речи: два-три разговора у новинама, и два записа о њеним песмама у „Расковнику“. О себи је једном изјавила да има само два разреда основне школе, и да, због послова, скоро и не стиже да чита; а о својим песмама је рекла: „Не, не читам их пред људима. Пишем их за себе и не очекујем од тога ништа“⁽¹⁾. То „бојажљиво прилажење свету и времену“ и ретку, „зачућућу скромност“ уочио је у ње још поодавно песник Драгољуб Јевремовић⁽²⁾, чему треба додати: подједнако и у песништву, и у животу.

И у ове песникиње осећа се онај знаменити излазак из великог вековног женског ћутања, али излазак нимало бунтован, ни шуман, ни жуборан — како је то у Милене Јововић,

но тих и уздржан, у чему свакако има/урођене скромности, али и наталожене мудрости. Песме Милене Јововић, казиване из свег срца, често су кликтаји или крици; код Вукосаве то су увек неки — ожиљци. И мада се ова реч у ње ретко среће, она се често слуги и осећа. Она воли да пише кратке песме и у њима — кратке стихове. Сажети лирски дневник, без много речи, боја и шара. Као да за нешто друго не би имала ни времена! Тачно је запажено да то личи „на јапанску **танка** и **хаику** песму“⁽³⁾, иако Вукосава, разуме се, за њих тешко да је и чула. Она иде путем свог особеног женско-поетског уде-са и бележи га упечатљиво, готово на начин великих лиричара:

Некада жива
међ мртвима,
некада мртва
међ живима.

(„Завичају“)

О себи говори ретко и кратко, али неизбежно горко: „Од камена сам каменија“; „само твоје ноћи/беље су од моје црнине“, вели она завичају. Њен тихи песнички дневник све више постаје дневник успомена: о рату и селу, о сусретима и судбинама, о одласцима и губљењима. Низ људских ситуета тихо пролази њеном песмом (**Последње лето**, **Животопис**, **Неко**, **Портрет**, **Залазак**). Као што безимено пролазе животом, с болом који се смирује у неком далеком смислу, у свеопштој повезаности и условљености коју и ова песникиња слуги:

Прошлост му
одували ветрови.
Тајну о себи
звездама оставио.

(„Неко“)

Чак и погибија (дословна) највеће лепоте („Дан је отварао очи да је се нагледа“) пролази општим и неминовним током невремена, без ичега изразитијег у речи, покрету, одјеку:

Пуцњи пожњеше њено жито.
Први снег јој завеја траг.

(„Последње лето“)

Зазирући и сама од свега гласног или китњастог, а поготову лажног, Вукосава страсно стреми истини, спремна да се с овом, ма каква била, мирно сучи, али и да из ње, поред неизбежног **ожиљка**, извуче и ону другу, горко-плодоносну, сазнајну и очвршћујућу страну, као што то казује њена (опет!) кратка и толико речита песма, умесно названа **Без наслова**:

Ако си истина,
признаћу да постојиш.
Ако си лаж
ожиљак ће признати
истину о теби.

То је све. И ту је сва Вукосава. Сажета и шкрта, али упечатљива, зрела, мудра.

Више у животу но у природи, Вукосава ни овој другој никако не окреће леђа, доживљавајући је очима плетиле и везиле: ноћ у завичају је „месечином извезена“, док су „борови пропети/да облаке окрпе иглицама“, („Завичају“ — у **Цветнику**, иначе једна од повише песама с тим истим насловом), или: „Ветар носи по роси/кончиће белог веза“ („Портрет“). Нешто женски присно, али и с лажњом ткано, осећа

се и из дугих њених песама, од оних где избија тамна сенка рата („Из наручја отеше ми дан“ — „**Рат**“), до оних где песма доноси спас („Ти си ме, песмо, под скуте сабрала“ — „**Песми**“).

Њена песма је потпуно у складу са животом, као његова пратиља, допуза, сенка, носећи у исто време и радост једне слободне игре, како се у њеном положају и доживљава писање песме. Њене метафоре су обично оне најближе (ноћ, зора, жито, снег), али умесно и с мером употребљене. Њен слободни стих више изражава нешто **тихо**, него — слободно. Сва у одмерености, она можда нема већег даха, али зато има укуса, осећања за облик, реч, песму, за меру. Склад који би код сељанке могао неког и да изненади, али код везиље — не би смео.

Неколико Вукосавиних основних боја и потеза врло добро допуњују сведочанство о сеоској жени које нам је донела Милена Јововић. Обе носе оживљеност једног света који је умео да пати и да ћути, попут оне Вукосавине баке којој је посвећена песма **Залазак**, чија се сва вештина састојала у живљењу за друге:

На растанку поклонила нам осмех.

✱

НАПОМЕНЕ:

1 В. Стефановић: „Како се развија поезија на селу“, „Политика“, 25. XI 1967.

2 Драгољуб М. Јевремовић: „Побуна цвећа“ (о Вукосави Андрић), „Расковник“, бр. 13, јесен 1971, стр. 88.

3 Драгана Алимпић Младеновић: „О лирским бдењима Вукосаве Андрић“, „Расковник“, бр. 20, лето 1975, стр. 146.

4 Песме Вукосаве Андрић наводе се овде према Кошутиневом **Цветнику српских сељака песника** и према „Расковнику“ (бр. 1, 4, 8, 13, 20 и 25).

ПОВЕЉА
ОКТОБРА